



УДК 37.015.6

ОРІЄНТИРИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Баюн К.Й., викладач
кафедри германської філології і зарубіжної літератури
Житомирський державний університет імені Івана Франка

У статті розглядаються основні напрямки оптимізації процесу професійної підготовки фахівців у вищій школі, зв'язок отриманих знань із практикою, міждисциплінарний характер навчання, нові форми та методи навчання, здатність майбутнього фахівця до саморозвитку. Здійснено спробу виділення напрямків оптимізації процесу підготовки студентів. Креативність визначається основною якістю адаптації особистості до соціальних змін. Сучасний фахівець не просто адаптується до нової ситуації, а змінює її, змінюючись і розвиваючись при цьому сам.

Ключові слова: професійна підготовка фахівця, саморозвиток, практичні знання, профорієнтаційна робота, креативність, комп'ютерні технології.

В статье рассматриваются основные направления оптимизации процесса профессиональной подготовки специалистов в высшей школе, связь полученных знаний с практикой, междисциплинарный характер обучения, новые формы и методы обучения, способность будущего специалиста к саморазвитию. Предпринята попытка выделения направлений оптимизации процесса подготовки студентов. Креативность определяется основным качеством адаптации личности к социальным изменениям. Современный специалист не просто адаптируется к новой ситуации, а меняет ее, изменяясь и развиваясь при этом сам.

Ключевые слова: профессиональная подготовка специалиста, саморазвитие, практические знания, профориентационная работа, креативность, компьютерные технологии.

Bayun K.J. GUIDELINES IN PROFESSIONAL TRAINING OF PROFESSIONALS IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

In the article analyzes the basic directions of process of optimization professional training in high school, communication of acquired knowledge and practice, the interdisciplinary nature of learning new methods of teaching, the ability of future specialist to self. Attempts to highlight areas of process optimization of students training. Creativity determined the basic quality of individual adaptation to social change. Modern specialist not only adapt to the new situation but also change it, changing and evolving themselves.

Key words: professional training, self-development, practical knowledge, vocational work, creativity, computer technology.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства виникає необхідність активного пошуку нових резервів, якісної підготовки фахівців, їхньої професійної компетентності й особистісної зрілості. Сучасна профорієнтаційна робота спрямована на формування нової генерації фахівців, які володіють глибинними фундаментальними та фаховими знаннями і здатні працювати творчо та самостійно. Необхідність інтеграції України у світовий соціальний простір, зміни на ринку праці потребують перегляду підходів до підготовки спеціалістів у вищій школі та моніторингу ефективності здійснюваних заходів. Цілком очевидно, що від якості підготовки випускників залежатиме успіх та подальший розвиток держави.

Мета статті. Зміни в суспільних відносинах завжди висувають нові вимоги до виконання людиною своєї професійної ролі. Ці вимоги вже знайшли відображення у визначенні принципів здійснення навчально-виховної роботи у вищій школі України, а саме: фундаменталізація, гуманізація, гу-

манітаризація та індивідуалізація навчання, демократизація відносин між учасниками навчального процесу, спрямованість на виховання самостійного, інноваційного мислення в майбутніх представників інтелектуальної еліти. У даній статті ми спробуємо дослідити та діагностувати основні напрями покращення підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Проблемі відповідності знань, вмінь та навичок, які студент отримав у вищому навчальному закладі, необхідно узгоджувати із запитами суспільства. Молодому фахівцю у своїй професійній діяльності практично завжди потрібно застосовувати знання не лише за фахом, але й в інших галузях. Завтра від нього вимагатимуть відновлення своєї кваліфікації, здобуття додаткових знань і навичок. Тому сьогодні виникає необхідність удосконалювати систему вищої освіти, пріоритетом в удосконаленні якої стає розширення контактів вузів з роботодавцями, що в подальшому повинно привести до засто-



сування випереджальної підготовки фахівців з урахуванням прогнозованих тенденцій на ринку праці. У теперішніх умовах висока якість підготовки спеціаліста є одним із визначальних факторів знаходження ним свого місця на ринку праці та подальшого професійного росту. Відповідно, така ситуація вимагає від вузів підтримувати постійний зв'язок із потенційними роботодавцями і враховувати їх вимоги щодо професійно-кваліфікаційних якостей майбутніх фахівців. Тому необхідність, що виникла, сприяла створенню при вищих навчальних закладах відповідних служб, які виконують наступні функції, а саме: вивчають попит на кваліфікованих спеціалістів, здійснюють пошук потенційних роботодавців та місць для проходження студентами виробничої практики з перспективою подальшого працевлаштування; заключають договори щодо цільової підготовки спеціалістів для конкретних підприємств; організують участь представників зацікавлених груп у визначенні змісту освіти, професійних характеристик майбутніх спеціалістів, напрямків виховної роботи; проводять експертні опитування серед управлінського персоналу підприємств, на яких працюють випускники даного вузу, з метою отримання інформації про «слабкі місця» в підготовці молоді до виконання своїх професійних ролей.

У даній розвідці ми хочемо виділити наступні напрямки оптимізації процесу професійної підготовки спеціалістів у вищій школі: зв'язок отриманих знань із практикою; забезпечення високого рівня комп'ютерними інформаційними технологіями та володіння іноземними мовами; міждисциплінарний характер навчання; нові форми та методи навчання; здатність до саморозвитку.

Зв'язок отриманих знань з практикою. На сучасному ринку праці немає практики обов'язкового працевлаштування молодих спеціалістів – випускників ВНЗ. Більше того, воно відбувається в умовах гострої конкуренції, де основним критерієм відбору є освітній рівень та досвід роботи. Причому останнього в молодих випускників немає, і роботодавці оцінюють рівень їх підготовленості до реальних умов праці на підставі таких критеріїв, як прикладна теоретична підготовка, практичні навички і особисті якості, набуті й розвинені під час навчання. У зв'язку із цим важливим аспектом оптимізації вузівської підготовки у ВНЗ є посилення практичної спрямованості навчання, необхідність випуску насамперед багатопрофільних фахівців, які водночас володіють ґрунтовними вузькоспеціалізованими знаннями та навичками; орієнтація не тільки на професійну, а й на особистісну складову частину, яка

дасть змогу випускнику відповідно до змін у сфері трудових відносин у міру необхідності виявляти ініціативу, гнучкість та самовдосконалюватися [2, с. 441]. Головне завдання ВНЗ – сформувати у випускника здатність перетворювати фундаментальні та прикладні знання на професійні функції, самостійно формувати для себе робоче місце (в широкому сенсі цього слова) в мінливому ринковому середовищі.

Традиційною формою практичної підготовки є виробнича практика студентів, яка є обов'язковим складником навчального процесу і певною мірою скорочує розрив між навчанням у ВНЗ та застосуванням професійних знань на конкретному робочому місці, а також має сприяти досягненню поставлених цілей і завдань підготовки студентів.

Метою практики є навчити студентів перетворювати фундаментальні і прикладні знання за фахом у професійні функції; оволодіти сучасними методиками, формами організації та інструментами праці у сфері майбутньої професії студентів; сформувати в студентів на базі набутих знань професійні вміння та навички прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних умовах господарювання. З певного моменту підготовка майбутніх науковців та практиків стає диференційованою, із зміщенням акценту в навчанні в бік більш поглибленої теоретичної чи практичної підготовки. Це сприяє більш ранньому самовизначенню студентської молоді щодо майбутньої професійної діяльності і підвищує в подальшому якість аспірантського складу.

Забезпечення високого рівня комп'ютерними інформаційними технологіями та володіння іноземними мовами. Сучасний стан суспільства, характерними ознаками якого є процеси глобалізації та соціальної інтеграції, взаємопроникнення культур, інформатизація, все менше шансів на просування залишає тим спеціалістам, які не володіють комп'ютерною технікою та інформаційними технологіями, не мають можливості користуватися джерелами інформації на іноземних мовах (наукова література, ЗМІ, супутникове телебачення, міжнародні комп'ютерні мережі). Отже, озброєння студентів українських вузів найсучаснішими знаннями з комп'ютерної техніки, а також навичками спілкування на іноземній мові є не просто необхідною частиною підготовки спеціалістів, але умовою виходу України на міжнародний світовий простір, а в кінцевому підсумку – умовою підвищення економічної конкурентоспроможності нашої країни у світовому вимірі.

Міждисциплінарний характер навчання. Як зазначає Є.Є. Маркар'ян, особливістю на-



укової культури минулих епох (починаючи з Нового часу) був монодисциплінарний принцип організації науки та навчання [4, с. 254]. Вузька спеціалізація наукового знання була підкорена переважно задачам функціонування і розвитку окремих, відносно автономних, сфер суспільного життя. При такому підході відбувались автономізація різних областей наукового пізнання. Наука лишалась системності на рівні виробництва знань. Розширення та ускладнення кола комплексних проблем, які вже неможливо вирішити в рамках окремих галузей наукового знання, диктує потребу у виробництві механізмів взаємної ув'язки, координації та інтеграції останніх. При міждисциплінарному принципі спеціалізація знання призначена для вирішення не ізольованих пізнавальних та практичних задач, а комплексних, таких, що знаходяться на стику різних дисциплін та учасників соціальної практики. Такі завдання вимагають виробітки уніфікованих засобів їхнього вирішення. Це призводить до утворення більш високого рівня спільності наукових теорій, понять, методів.

Міждисциплінарний принцип навчання у вищій школі реалізується в 2-х формах: внутрішньо-вузівській та міжвузівській інтеграції. Під першою розуміється взаємопроникнення окремих дисциплін у рамках одного вузу. Міжвузівська інтеграція виражається в спільній роботі вузів із навчання частини населення в провідних вузах на старших курсах, підготовці науково-педагогічних кадрів у цільовій аспірантурі, формуванні міждисциплінарних колективів у процесі навчання, модульній системі підготовки спеціалістів, створенні територіальних вузівських центрів. Вища школа повинна враховувати, що слід готувати спеціалістів, здатних приймати участь у комплексних програмах, займатися широким спектром проблем, переходячи від однієї області знання до іншої, від однієї теми до іншої. Тоді фахівці, які почнуть працювати над певною науковою або науково-технічною проблемою, будуть скоріше адаптуватися один до одного, оволодівати специфікою проблеми, встигаючи при цьому слідкувати за новими тенденціями розвитку у своїх областях.

Нові форми та методи навчання. Необхідність дотримання нових вимог до підготовки фахівця повинна знайти відображення в організаційних формах та методах навчання. Світ як об'єкт пізнання стає більш різномісним та динамічним, що потребує використання адекватних методів інтенсифікації навчання. Об'єми інформації зросли настільки, що лише збільшення часу на вивчення тих чи інших дисциплін не може дати бажаного ефекту, має певні межі. Вирішен-

ня проблеми полягає в тому, щоб озброїти майбутнього фахівця методологією пізнання, навчити самостійному пошуку інформації, зорієнтувати на постійне оновлення знань. Нагальною потребою є поширення активних методів навчання – опорного викладання, установчих лекцій, рольових та ділових ігор тощо – в поєднанні зі збільшенням навчального часу на самостійну роботу студентів.

Здатність до саморозвитку. Сучасні соціально-економічні умови, суперечності переконають у необхідності реформування нової концепції освіти, яка повинна спрямовуватися на індивідуально-творчий підхід підготовки студента, спроможного до саморозвитку. Сьогодні креативність значною мірою виступає механізмом адаптації особистості до соціальних змін. Динамізм розвитку в економічній та політичній сферах викликає суттєві зміни в духовному житті людини. Для того, щоб внутрішньо відповідати сучасній дійсності, фахівець має не просто адаптуватися до нової ситуації, а й бути спроможним змінити її, змінюючись і розвиваючись при цьому особисто. Окрім того, важливість проблеми формування креативного фахівця визначають такі її значення: *соціальне*, тому що формується не просто нова людина з особливим складом мислення, здатним до радикальних змін і перетворень, а спеціаліст нової формації – спеціаліст-новатор, який долучиться до прогресивних перетворень у суспільстві; *наукове*, тому що служить засобом пізнання творчих здібностей у галузі інтелектуальної й соціальної креативності.

Головною метою формування креативності особистості в системі освіти є забезпечення відповідного рівня креативності випускника вищої школи потребам особистості і динамічно змінюваній професійній діяльності; підготовка фахівця-професіонала з високим рівнем загальної культури, розвиненими здібностями до комунікації, емпатії та інтуїції, стрижневою характеристикою якого є креативна спрямованість особистості. Розвиток креативності сприяє досягненню спеціалістом високого рівня професіоналізму, духовної вершини, тобто сприяє самоактуалізації особистості.

Висновки. В умовах сьогодення висока якість підготовки спеціаліста є одним із визначальних факторів знаходження ним свого місця на ринку праці та подальшого професійного росту. Покращення професійної підготовки фахівців у вищій школі вимагає комплексного підходу, оскільки вона спрямовується на формування нової генерації спеціалістів, які володіють глибинними фундаментальними та спеціальними знаннями й здатні працювати творчо і самостійно. Фа-



хівець, здатний до саморозвитку, досягає високих вершин у своїй професії, здійснює прогресивні перетворення в суспільстві, спроможний змінити та адаптуватися до нової ситуації, змінюючись і розвиваючись сам.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Варганова О. Практична підготовка як конкурентна перевага випускників ВНЗ на ринку праці (на прикладі ХГУ «НУА») / О. Варганова // Вища освіта України. – 2005. – № 4. – С. 84–89.
2. Губер О.О. Підготовка фахівців у ВНЗ: проблеми та шляхи оптимізації / О.О. Губер // Збірник наукових праць. Методика, теорія та практика соціологічно-

го аналізу сучасного суспільства. – Харків : ХНУ ім. В.М. Каразіна, 2001. – С. 441–443.

3. Лузік Е. Креативність як критерій якості в системі підготовки фахівців профільних ВНЗ України / Е. Лузік // Вища освіта України. – 2006. – № 3. – С. 76–82.
4. Маркарян Э.С. Теория культуры и современная наука / Э.С. Маркарян. – М. : Мысль, 1983. – 284 с.
5. Чемерис І. Нові вимоги до спеціаліста: поняття компетентності та компетенції / І. Черемис // Вища освіта України. – 2006. – № 3. – С. 84–87.
6. Вища школа на шляху оновлення. – Львів : Світ, 1992. – 120 с.
7. Суд над системою образования: стратегия на будущее. – М. : Педагогика, 1992. – 264 с.

УДК 378.14

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ (ОРФОЕПІЧНИЙ РІВЕНЬ)

Білявська Т.М., к. філол. н.,
доцент кафедри початкової освіти

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

У статті порушено проблему орфоепічної грамотності майбутніх учителів початкової школи. З'ясовано причини порушення норм літературної вимови в мовленні студентів та визначено шляхи вдосконалення рівня мовної освіти відповідно до сучасних вимог. Доведено значення правильної вимови в контексті формування якісної професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі освіти.

Ключові слова: професійна освіта, якість освіти, мовна компетентність, орфоепічні норми, літературна вимова, майбутній вчитель, початкова школа.

В статье затронута проблема орфоэпической грамотности будущих учителей начальной школы. Определены причины нарушения норм литературного произношения в речи студентов, а также рассмотрены пути повышения уровня языкового образования в соответствии с современными требованиями. Доказано значение правильного произношения в контексте формирования качественной профессиональной подготовки будущих специалистов в сфере образования.

Ключевые слова: профессиональное образование, качество образования, языковая компетентность, орфоэпические нормы, литературное произношение, будущий учитель, начальная школа.

Bilyavska T.M. FORMATION LANGUAGE COMPETENCE OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS (PRONOUNCING LEVEL)

The article raised the problem of pronouncing literacy of primary school teachers. We found the reasons of violation of literary speech pronunciation of students and the ways of improving the level of language education in accordance with modern requirements. We proved the importance of correct pronunciation in the context of qualitative training of future specialists in education.

Key words: professional education, quality of education, language competence, pronouncing norms, literary pronunciation, future teacher, elementary school.

Постановка проблеми. Не потребує доведень, що наявність у мові загальноприйнятих норм свідчить про високий рівень її розвитку. Дотримання цих норм є одним із показників відповідного рівня мовної грамотності. Одними з основних мовних норм, які є невід'ємною складовою культури мовлення, є орфоепічні норми. Оволодіння нормами літературної вимови –

одна з умов якісної професійної підготовки майбутніх педагогів. «Орфоепічні норми мають велике суспільне значення, оскільки саме завдяки правильній вимові мова стає зручним засобом спілкування. Дотримання норм літературної вимови є одним із показників загальної культури особистості, створює необхідні передумови для ефективного користування літературним мовленням